

פודקאסט החוג להיסטוריה- פרק 2-תולי

תולי שרגאי: היסטוריה בעל פה החשיבות שלה היא לא בהבאת העובדות אלא בהבאת נקודת המבט של מי שמתראיין על העובדות האלה אתה יכול להבין מה הוא ואיך הוא רואה את עצמו כסובייקט היסטורי

אוהד: "החוג להיסטוריה"

מגיש: ד"ר אמנון יובל

עורך: אוהד כץ

אמנון יובל: ברוכות וברוכים הבאים לפרק השני בפודקאסט החוג להיסטוריה, הפודקאסט שבו נכיר דרכים מקוריות להביט על העבר, לקשר אותו להווה ולעתיד, ולא פחות חשוב, נתוודע לרעיונות יצירתיים, איך כדאי ללמד היסטוריה בבתי ספר במכללות ואוניברסיטאות. כזכור, בכל פרק אני מראיין עמית או עמיתה אחת מהחוג להיסטוריה במכללת סמינר הקיבוצים, על תחום ההוראה והמחקר שלה, האורחת שלנו היום היא ד"ר עתליה שרגאי, והיא תדבר על היסטוריה בעל פה, עתליה עוסקת ביחסים חברתיים ותרבותיים, בין מרכז אמריקה לארצות הברית במאה ה-20, בחודשים הקרובים עומד לצאת באנגלית ספרה שעוסק בהגירה מארצות הברית לקוסטה ריקה בתקופת המלחמה הקרה, הי תולי.

תולי שרגאי: הי תודה על ההזמנה.

אמנון יובל: בשמחה רבה, ברשותכם וברשותך אני קורא לך תולי כי ככה אני מכיר אותך, אז הנושא שלנו היום כמו שנאמר הוא היסטוריה בעל פה, והשאלה הראשונה שאני ארצה לשאול אותך היא איך הגעת לנושא הזה?

תולי שרגאי: הגעתי לקוסטה ריקה ואז הגעתי לנושא הזה. טיילתי בקוסטה ריקה, בתחילת שנות ה-2000, והייתי בהלם ממספר אזרחי ארצות הברית שיש שם, מכמה כמה הרבה אזרחים של ארצות הברית, אני אהיה קצת מסורבלת, כי אני לא רוצה להגיד אמריקאים, שמתייחס לכלל תושבי היבשת כדי לתאר את אזרחי ארצות הברית, כמה הם מעורבים בחיי המדינה, ובעיקר עד כמה הם נמצאים בחופים שלה, זאת אומרת שם התארחתי איתם, דיברתי ובעיקר והרבה אנשים שהגיעו לשם לפני הרבה מאוד שנים בשנות ה-60 בשנות ה-70, וזה נורא עניין אותי ונורא רציתי לדבר איתם, ונורא רציתי להבין איך הם רואים את עצמם, ואיך הם תופסים את עצמם בסכמה הגדולה של יחסים בין אמריקאים, זאת אומרת בין ארצות הברית לבין מרכז אמריקה.

אמנון יובל: ילידי ארצות הברית, שהגיעו והתיישבו בקוסטה ריקה, באיזשהו שלב בחייהם.

תולי שרגאי: כן הם עשו את זה. מי שעניין אותי בעיקר היו אנשים שהגיעו בשנות ה-60 בשנות

ה-70 counter-culture ex-hippie, וידעתי שאין לי שום דרך ללמוד עליהם, אלא אם כן אני אדבר איתם, כי אף אחד לא חקר אותם אף אחד לא ראה בהם אוכלוסייה שראויה למחקר היסטורי. הם נחשבו לGringos, לעשירים ונצלנים, ומאוד רציתי להבין, בעיקר לא רציתי לשפוט כן Gringos, כן נצלנים, לא נצלנים, מאוד רציתי להבין איך הם תופסים את עצמם כסובייקטים היסטוריים בסיפור הגדול של יחסים בין אמריקנים.

אמנון יובל: אוקי, אז אולי עוד מעט בהמשך המפגש שלנו תספרי עוד על קוסטה ריקה ומה שמצאת שם, אבל בשלב הזה, אני חושב שהשאלה שחשוב לי ולמאזינים לדעת, זה קודם כל מה זה בכלל הדבר הזה שנקרא היסטוריה בעל פה?

תולי שרגאי: היסטוריה בעל פה היא שיטת מחקר היסטורית, שמעצם שמה ברור שיש בה שני רכיבים עיקריים. הרכיב הראשון הוא היסטוריה, אנחנו מנסים לכוון, אנחנו מנסים לשחזר איזושהי חוויה היסטורית, להבין תופעות היסטוריות, להבין סובייקט, להבין אנשים, כפי שהם חיו בהיסטוריה, ואנחנו עושים את זה באמצעות ראיונות, כלומר זה לא היסטוריה שמבוססת באופן בלעדי על מקורות כתובים, על מסמכים בארכיונים, על עיתונות, על אוטוביוגרפיות, אלא על ראיונות עם אנשים. קוראים לה גם היסטוריה אורלית, Oral History קוראים לה, לפעמים תיעוד בעל פה, ולא היסטוריה בעל פה, אבל אני בוחרת במושג היסטוריה בעל פה, שהוא גם שם של דיסציפלינה היסטורית, אבל בעצם פרקטיקה של רעיונות.

אמנון יובל: אז הרעיון פה הוא בעצם לראיין בהווה אנשים לגבי העבר שלהם, על זיכרונות על חוויות, מה שהם זוכרים שקרה להם.

תולי שרגאי: נכון מאוד, ובכך ההיסטוריה בעל פה נבדלת מתחומי דעת אחרים, כמו סוציולוגיה, כמו אנתרופולוגיה, כמו מחקר איכותני. הרבה פעמים סטודנטים אומרים לי אנחנו לומדים לראיין. מה שמעניין בהיסטוריה בעל פה הוא בעיקר ההיסטוריה, זאת אומרת לא בעיקר, אבל אנחנו מתעניינים בהיסטוריה, אנחנו שואלים אנשים על דברים שקרו בעבר, ומנסים לשחזר את החוויה בעבר מתוך ההווה.

אמנון יובל: יפה, את אולי רוצה לספר לנו קצת בכלל מתי המתודה הזאת, או שיטת המחקר הזאת, נכנסת לשימוש על ידי היסטוריונים והיסטוריוניות, מה ההיסטוריה של ההיסטוריה בעל פה. מעולה.

תולי שרגאי: אני חושבת שאפשר יותר לשאול מתי נכתבה ההיסטוריה שמבוססת על מקורות כתובים, ואיך היא ואיך היא קיבלה כזה מעמד דומיננטי, כי בעצם ההיסטוריה התחילה מהיסטוריה בעל פה, הרי התחלנו מסיפורים שעברו מדור לדור ומחברות לא אורייניות, ומעדויות, ומתישהו ככה בסביבות המאה ה-17 ה-18, עם הצמיחה של מדינות הלאום, ועם צמיחת הארכיונים, ועם צמיחת ההיסטוריה כדיסציפלינה אקדמית, פתאום המסמכים הכתובים נעשו הדבר המרכזי, פתאום הם נעשו הדבר החשוב, זנחו כמעט לגמרי את העדויות בעל פה, ורק וכל מה שכתוב פתאום נחשב אמת, וכל מה שכתוב פתאום נחשב חשוב, ואז הייתה השאלה על מי כתבו, זאת אומרת על מי כתבו, ועל מי חשבו שמספיק חשוב לשמור את החומרים עליו בארכיון או את ההיסטוריה של מי כתבו ומי שימש חומר גלם להיסטוריה, זאת אומרת, כתבו על המעמדות הגבוהים, חומר הגלם להיסטוריה היו המעמדות הנמוכים שהופיעו בצנזוסים, בתור כך וכך איכרים כך וכך סוחרים, וזה היה המצב עד תחילת המאה ה-20 פחות או יותר שנות ה-30, ואז התחילו ואז התחילה איזושהי ואז התחילה איזושהי חזרה להיסטוריה בעל פה, קודם כל עם אנאל, תנועת אנאל בצרפת, שהתעניינה מאוד בהיסטוריה חברתית, שנות ה-30 בארצות הברית או שפל הכלכלי הגדול. הרבה מאוד עיתונאים, בדרינים, אומנים, הועסקו בפרויקט פדרלי של רעיונות עם אנשים פשוטים, של איך הם יכולים לחיות איך אנשים פשוטים עוברים את זה, קובץ בספר של סטאדס טרקל, שהוא אחד המראיינים אולי הכי חשובים בארצות הברית "hard life".

אמנון יובל: אני עוצר אותך רגע, רק כדי לשאול אבל מה קורה בגלל בשנות ה-20 30 שפתאום רוצים לדעת את נקודת המבט של אנשים מן השורה, מה שנקרא, או אנשים ממעמד נמוך אוקי

תולי שרגאי: אני פחות יכולה לענות על ההתפתחויות ההיסטוריות, אני לא יכולה להגיד לגבי אנאל, אני חושבת שבארצות הברית זה היה בעיקר איזשהו עבודות יזומות, זאת אומרת, לא היה להם קק"ל לשתול עצים, שלחו אנשים פשוט לראיין אנשים אחרים, התחילו הייתה שם גם הבנה, שזה הדור האחרון של האנשים השחורים, שהם היו צאצאי העבדות, וכדאי לקחת מהם את העדויות שלהם, אז זה היה בשנות ה-30 אחרי מלחמת העולם השנייה, התעניינות גוברת בנושא הזיכרון הקולקטיבי של אומות, של יחידים, שנות ה-50 וה-60 תחילת הצמיחה של ההיסטוריה החברתית, ההתעניינות הגדולה בקבוצות חברתיות, שעד אז לא נחשבו חלק מההיסטוריה, אפשר לראות את זה בשבירת המטא הנרטיבים הגדולים, למשל בארצות הברית, פתאום הרבה מאוד ההיסטוריה המקובלת, הכתובה של המבוססת על מקורות כתובים, בארצות הברית כבר לא יכלה להכיל את מגוון ההיסטוריות העצום שהיה בעקבות הדקולוניזציה, ההגעה של הרבה מאוד אנשים לא לבנים לאירופה, התנועה לזכויות האזרח בארצות הברית, התנועה לשחרור האישה, תנועת הצ'יקנוס, פתאום היו הרבה מאוד היסטוריות, שכבר לא נכללו בהיסטוריות שמבוססות על מקורות כתובים.

אמנון יובל: אוקי אז פה בואי אני רגע אגיד לך איך אני ככה שמעתי את הדברים שאת מתארת, מתישהו במאות 18 או במיוחד ה-19, היסטוריה מתפתחת יחד עם מדינת הלאום כאיזשהו כאיזשהי שיטת חקירה חשובה של המקורות שלנו, אבל שיטת חקירה שאמורה להיות רציונלית חילונית מאוד, על פי כללים מסוימים, ולכן היא כתובה ולא בעל פה, ולכן יש לה כל מיני היא מבוססת על ארכיונים וכן הלאה, במהלך המאה ה-20 הדבר הזה לאט מתערער, והוא מתערער ביחד עם התערערות של נגיד מושג כמו מושג הקדמה, או איזשהו סיפור על הליכה קדימה והתפתחות כי המאה ה-20 היא מאה מאוד קשה ואכזרית, בין עם זה קשור לשפל הגדול או בין עם זה קשור למלחמות העולם, ובין אם זה קשור לעובדה שיותר יש הגירה ויותר אנשים מסוגים שונים. ככה חיים אחד עם השני, ואז צריכים להתחיל לחשוב, אז באופן טבעי מתחילים לפתח שיטות חקירה ושיטות מחשבה אחרות, ולכלול עוד קבוצות בתוך הסיפור הגדול של ההיסטוריה.

תולי שרגאי: אני מסכימה עם רוב מה שאמרת. זה נכון שמתחילים לכלול קבוצות שלפני כן לא נחשבו כראויות למחקר היסטורי. אנשים לא לבנים, מעמדות נמוכים, נשים, ילידים, אבל אני חושבת שעדיין באמצע המאה ה-20, עדיין רעיון הקדמה מאוד שלט, התפיסה הפוזיטיביסטית של אפשר להתקדם הלאה, זאת אומרת היסטוריונים מרקסיסטים בשנות ה-60 בארצות... ה-60 וה-70 בשנות ה-60 בארצות הברית פול תומפסון למשל כתב את הספר "the voice of the past" ב-1978, ויש שם טענה שהיא ממש נוגעת ללב בתמימות שלה, הוא אומר: "אם אנחנו נכליל את האנשים האלה בהיסטוריה, אנחנו זאת אומרת, אם אנחנו נצליח לשנות את הכתיבה ההיסטורית, נצליח לשנות את המציאות על ידי הכללת האנשים האלה בהיסטוריה, ההיסטוריה נעשית יותר דמוקרטית" כאילו אם לפני כן בפני בית משפט של ההיסטוריה עמדו רק המעמדות הגבוהים, רק הגברים הלבנים, עכשיו כולם יכולים להישמע בפני ההיסטוריה, ולכן ההיסטוריה נעשית יותר דמוקרטית, זאת אומרת איזשהי תפיסה שההיסטוריה בעל פה, וההיסטוריה הציבורית, וההיסטוריה החברתית, יכולות לשנות את המציאות, ואני חושבת שאנחנו קודם כל, זה הוביל למה שההיסטוריונית איטלקית ידועה לואיסה פאסאריני אמרה, יש להיזהר מזה שההיסטוריה בעל פה לא תהפוך לגטו של מדוכאים, ומצד שני, אני חושבת שאנחנו כבר יודעים היום 50 שנה אחר כך, שגם אם נראיין את כל הילידים, ואת כל הפועלים, ואת כל הנשים, זה לא בהכרח ישנה את מהלך ההיסטוריה, אבל אולי זה יהפוך אותה ליותר דמוקרטית, וליותר פלורליסטית, כשאנחנו יכולים לשמוע את הקול של הנשים שלא שמעו אותם לפני כן.

אמנון יובל: אוקי, אז זה מבחינתך השלב הראשון בהתפתחות של השיטת החקירה הזאת, בעידן שלנו, כלומר בעשרות שנים האחרונות, נכון שנות ה-60, היסטוריה חברתית, השפעה חזקה של מרקסיזם, רצון להגיע לקבוצות מוחלשות מה שנקרא היום, אבל את אומרת זה כשלעצמו, עדיין לא בגדר מהפכה, מה השלב הבא?

תולי שרגאי: אתה צודק, זאת לא מהפכה, כי בעצם מה שהם אמרו זאת תוספת, זאת אומרת, ניקח את ההיסטוריות של האוכלוסיות שלא נכללו עד עכשיו בהיסטוריה, ונוסיף אותם להיסטוריה, אבל בעצם אנחנו עוסקים אותם, למרות שגם אנחנו מוסיפים פה נושאים, כלומר היסטוריה בעל פה, אז אתה עוסק גם בנושאים שלא נחשבו ראויים להיסטוריה המבוססת על מקורות כתובים, או שלא היו מקורות היסטוריה של משפחה, היסטוריה של רגשות מיניות ודברים אחרים, אבל אני חושבת שההיסטוריה, המהפכה הגדולה בהיסטוריה בעל פה, ומה שהופך אותה לכל כך מרתקת, התרחשה יותר בשנות ה-80 וה-90, בזכותו של איש נחמד בצורה לא רגילה, אלסנדרו פורטלה, שהוא בכלל לא היסטוריון, הוא חוקר של ספרות ופולקלור מאיטליה, והוא התעניין באיך אנשים מדברים, הוא רצה לדעת איך אנשים מדברים, אני פעם פגשתי אותו באיזה כנס, והוא באמת, אם הוא היה שואל אותי, הייתי מספרת לו דברים שלא סיפרתי לאף אחד אחר הוא באמת...

אמנון יובל: ידע לדובב כן.

תולי שרגאי: הוא מדובב נפלא, והוא אמר מה שמשנה בהיסטוריה, או מה שחשוב בהיסטוריה בעל פה, מה ששונה בהיסטוריה בעל פה זה לא התוכן שלה, אם כל מה ששונה בהיסטוריה בעל פה זה התוכן, זאת אומרת שאנחנו מדברים עם איכר ולא עם אציל, אז לא לשם כך נתכנסנו, הוא אומר מה שמשנה בהיסטוריה בעל פה זה הצורה שלה, זה שהיא מבוססת, זה נשמע קצת טאוטולוגי, היא מבוססת על אורליות, היא מבוססת על דיבור ודיבור הוא שונה לגמרי מכתובה, ואז דיבור מוסיף לך כמו סאונד לתמונה או סאונד לטקסט, הוא מוסיף לך אינטונציות, הוא מוסיף לך שפת גוף, הוא מוסיף לך שתיקה, הוא מוסיף לך את כל הדברים שאתה לא יכול, עם כל הקריאה נגד השורות והמפנה הלשוני להבין מטקסט.

אמנון יובל: אוקי, אבל בואי תסבירי אבל למה זה כל כך משמעותי, למה זה מוסיף מימד נוסף ליחס להיסטוריה, שמבוססת על מקורות כתובים?

תולי שרגאי: כי היסטוריה שמבוססת על מקורות כתובים, קודם כל המקור גמור, זאת אומרת, אתה רואה את המקור וזה מה שיש, אתה יכול למצוא תוספות, אבל בהיסטוריה שמבוססת על ראיונות, קודם כל אתה או אחרים, אבל נגיד, אתה יוצר את המקור, זאת אומרת זה מה שאני עשיתי, אני הקטנה, אבל יש היסטוריונים אחרים, זה מה שעשיתי בקוסטה ריקה, כלומר יצרתי 60 70 מקורות היסטוריים חדשים, שלא היו לפני כן, זאת אומרת, אני אומרת אלה האנשים האלה, אני רואה בהם מקורות היסטוריים חשובים, למרות שפורטלי תמיד אומר לנו אנחנו לא מראיינים מקורות, אנחנו משוחחים עם אנשים, אבל אתה יכול להבין הרבה יותר בהיסטוריה בעל פה, קודם כל אתה רואה את היווצרות המקור ההיסטורי, אתה רואה את התהליכים שבו הוא נוצר, אתה רואה את ההשמטות, אתה רואה את השתיקות, אתה רואה את הסתירות, אתה יכול לדבר אתו. תחשוב איזה דבר מדהים זה, זאת אומרת תחשוב שהיית יכול לראיין מסמך, ולהגיד לו למה על זה כתוב, ולמה על זה לא כתוב, ולמה על זה לא כתוב, אבל זה מה שאתה עושה עם אנשים, אתה אומר לו אתה יכול לספר לי על זה עוד פעם, רגע לא הבנתי, למה אתה מתכוון, למה ואתה יכול לראות מה הוא לא מספר לך, והוא אומר מאוד יפה, הוא אומר בראיון במקור אורלי קופא את הסובייקטיביות שלו על השומע,

אמנן יובל: אוקי שנייה אני עוצר אותך עם הסובייקטיביות, ואני כן רוצה רגע לחדד נראה לי משהו חשוב שאמרת, וזה שלחוקר או החוקרת בהיסטוריה בעל פה, בעצם יש גם השפעה על ההיווצרות המקור, כן זה בעצם מה שאת אומרת כאן, בניגוד למשהו שאני מוציא מהארכיון שנכתב לפני 80 שנה, ואני יכול לפרש אותו ככה, או אני יכול לפרש אותו אולי אחרת, אבל אין לי שום השפעה על מה הוא על מה הוא יספר לי מעבר למה שנמצא שם, פה החוקרת נמצאת במצב שבו היא יכולה לדובב את מי שמולה, היא יכולה לשאול אותו שאלות שהוא לא חשב עליהן אולי, ולהוציא ממנו דברים שחשובים לה, באמת אז זה כמו קצת כמו ה, עם מי היית עם איזה דמות היסטורית היית אוכל ארוחת ערב, אז זה קצת משהו בסגנון הזה, הזדמנות לגלות דברים שלא מגלים במחקר הכתוב בטקסטים הכתובים.

תולי שרגאי: נכון מאוד, אבל זה יותר מזה, גם אם אני לא אומרת מילה, מעצם מי שאני אני כבר השפעת על המקור הזה, אני יכולה לתת לך דוגמה ממה שאנחנו עושים עכשיו, אתה מדבר איתי ואני עונה לך, וזה איזשהו סוג של ראיון בעל פה, עם כל המלאכותיות שמסביב, אתה מדבר איתי ואתה שואל אותי שאלות, ואני עונה לך בצורה מסוימת, כי אנחנו מכירים ואנחנו מחבבים אחד את השני, ויש לי רגשות כלפיך, ומצד שני, אני גם נזהרת לא להגיד דברים מסוימים, ואם היה יושב פה מראיין אחר, הייתי עושה פה פרפורמנס אחר לגמרי, זאת אומרת ראיון בעל פה הוא סוג של פרפורמנס, ואתה צריך להיות מאוד מודע קודם כל ליחסי הכוח, והכל נכנס לתוך יחסי הכוח האלה, זאת אומרת, מעמד ואתניות ודת וגזע ומגדר, ואנשים מספרים לך אני אתן...

אמנן יובל: תני לדוגמה קונקרטית לעניין של יחסי כוח, כי אני לא יודע כמה זה ברור רק מאמירה תיאורטית כזאת כן.

תולי שרגאי: אוקי אני אתן 2 דוגמאות מהמחקר שלי. במחקר הראשון ראיינתי אנשים שחורים, צאצאים של עבדים מהקריביים, שהתיישבו בפנמה, ואני באתי לראיין אותם על התקופה שעבדו עבור תאגיד פירות של ארצות הברית, ואני הרגשתי, באמת הייתי מאסטרנטית מאוד ענייה מאוד יחסית צעירה, ואמרתי מה אני באה לאנשים מבוססים מיושבים ואני הכי קטנה ומסכנה לעומתם, והם עושים לי טובה, אני תמיד חושבת שצריך לזכור, שאנשים עושים לך טובה ושהם מדברים איתך, זאת אומרת המחשבה הזאת, שאתה בא וסופסוף מישהו בא לדבר איתם, היא מחשבה כל כך מתנשאת, כי הם עושים לך טובה כל כך גדולה שהם מוכנים לדבר איתך, נותנים לך מתנה כל כך גדולה אז, אבל הם כל מה שהם ראו זה אקדמאית לבנה באה לדבר איתם, אז יחסי הכוח האלה, זאת אומרת יחסי הכוח ההיסטוריים, אנחנו צריכים לזכור כל הזמן שאנחנו מדברים על היסטוריה, אנחנו לא אני לא אנתרופולוגית, אני לא חיה עם האנשים האלה אני, יחסי הכוח הם תוצאה של יחסי כוח שעברו במשך מאות שנים. דוגמה שנייה, כשעשיתי את הראיונות לספר שלי בקוסטה ריקה, ראיינתי הרבה מאוד נשים וגברים מארצות הברית, ומי שאני הייתי השפיע על הראיון בצורה בלתי רגילה, כי הייתי חשבת שאני באה נורא אובייקטיבית, אמרתי קודם כל אני אקדמאית, אז כאילו אני אובייקטיבית, ואני לא מארצות הברית, ואני לא מקוסטה ריקה, אז כאילו אני אובייקטיבית, ואני אישה, ואני יהודייה, שלי זה לא שינה אבל להם זה להרבה מהם זה מאוד מאוד מאוד שינה, בעיקר לאוונגליסטים מהם, ואני אמא, והייתי אז בהריון מאוד מתקדם, אז בגלל זה שמעתי המון סיפורים על פוריות ועל פרקטיקות של רפואה, בטח לא הייתי שומעת אם לא הייתי בהריון, ומצד שני אני רק יכולה לחשוב מה לא שמעתי בגלל כל הדברים האלה, בגלל שאני אישה לבנה, ישראלית, יהודייה, אמא בהריון, אז אני חושבת שזה מאוד מלמד אותך שהמקור הוא תמיד מאוד חלקי, כלומר אתה תמיד מבין דברים מסוימים ולא מבין דברים אחרים.

אמנון יובל: אוקי אז זה בעצם אומר לנו שגם ראיון בהיסטוריה בעל פה הוא תמיד חד פעמי, הוא אתה לא עובר פעמיים מאותו ראיון, בפרפרזה למילה ידועה, ונדמה לי שזה נכון מן הסתם לגבי כל שיחה, כלומר בכל שיחה יש לנו אלמנט של יחסי כוח, לא רק בתחום הזה, גם בהוראה זה נכון, מן הסתם אתה לא נכנס לכיתה פעמיים, אתה לא מלמד אותו שיעור פעמיים, וזה אולי הדבר המרגש והמסעיר באיזשהו אופן במתודה הזאתי, עם נקודת המבט החיצונית שלי, ככה שבאמת יש פה משהו שכל הזמן נוצר ומתעצב הוא חד פעמי.

תולי שרגאי: כן הוא חד פעמי והוא לא יחזור על עצמו, ואז גם עולה השאלה מי יכול לפרש אותו, זאת אומרת למי שייך הטקסט, האם הטקסט שייך למי שסיפר, מה התפקיד של ההיסטוריון האורלי לאם אתה רק מדיום שמעביר את זה, האם הפרשנות היא משותפת יש את המושג סמכות משותפת Shared authority, שהוא מאוד התפתח בעשרות שנים האחרונות, האם הראיון בכלל שייך למי שעשה אותו, או שהראיון הוא שלך בתור מי שכותב אותו, ויש על זה הרבה מאוד ויכוחים, והרבה מאוד שאלות אתיות בהיסטוריה בעל פה, הרבה מאוד עניין של אתיקה, שלא קיימת כשאתה מול מסמך שהוא כנראה מיועד לפרסום.

אמנון יובל: כן, המסמך הוא גם הרבה פעמים של אנשים שכבר אינם בין החיים, אז יש לך קצת פחות התלבטויות, ההתלבטויות מהסוג שלך נשמעות הרבה יותר דומה באמת להתלבטויות מוסריות ואתיות של אנתרופולוגים של איקונוגרפיים, כלומר אנשים באמת שעובדים עם מול אוכלוסיות ומכירים אותם מתערים בהם לפעמים.

תולי שרגאי: אני מסכימה. אני בהחלט מגדירה את מה שאני עושה כאתנוגרפיה היסטורית, אוקי היסטוריה אתנוגרפית, כי אני באמת כל הזמן מנסה לשחזר איזושהי חוויה של שהייתה בעבר, כלומר אני מנסה להבין איך האנשים האלה ראו את עצמם, כחלק מהסכמה של המלחמה הקרה, לא איך הם, אבל הם מספרים לי את זה מנקודת המבט של תחילת שנות ה-2000, עם כל ההצדקות עם כל הסיפורים שהם מספרים לעצמם.

אמנון יובל: אוקי, אז זה אז זה מביא אותי לשאלה הבאה, ולי יש שאלה שנקרא לה בצורה פשוטה סוגיה מאוד פשוטה של האמת, היסטוריה אמורה בסופו של דבר, אף על פי שכמובן היום יש על זה כל מיני ביקורות, מחשבות, וכן הלאה, לשקף לנו על איזושהי אמת מן העבר, ומה שחשוב לי להבין, התייחסת לזה קצת כבר, אבל אני רוצה שעוד קצת אולי תדברי על זה, באיזה אופן שיטת החקירה של היסטוריה בעל פה מאירה לנו עוד אלמנטים של העבר, עוד אמיתות מן העבר, שלא באות לידי ביטוי בשיטת המחקר ההיסטורית, שאינה מבוססת על היסטוריה על ראיונות בעל פה.

תולי שרגאי: אני חושבת שזאת שאלה מצוינת, בעיקר בגלל שמאפשרת לנו להבין, שהיסטוריה בעל פה לא כל כך שונה מהיסטוריה מבוססת על מקורות כתובים, והחלק החזק המעניין או המשמעותי בהיסטוריה בעל פה לדעתי, הוא שאת השאלות שאתה מפנה אליה, ולשאלות שהרבה מפנים אליה והרבה שואלים, האם זו בכלל היסטוריה, מה התוקף של האמת ההיסטורית שהיא מוצאת? אלה שאלות שאפשר בהחלט לשאול גם על היסטוריה שמבוססת על מקורות כתובים, ואני חושבת שבעיקר ביחס לשאלת האמת, זאת אומרת השאלה מה היא אמת, והאם יש האם האמת היא רק עובדתית, או שהאמת היא גם פסיכולוגית, או שהאם גם פנטזיה, דמיון, חלומות, אכזבות, האם הם גם חלק מההיסטוריה, ואני חושבת שכן, אני חושבת ששוב אני הולכת בעקבות פורטלי, אני חושבת שאלה האמיתות היסטוריות שיש להם, סליחה אלה הם אמיתות היסטוריות שיש להן תוקף אחר, הוא לא תוקף עובדתי, ואני, אף אחד לא עובד בחלל ריק, זה לא שאני מראיינת אנשים, ואני אומרת אוקי מה שהם אמרו זה הנכון, בכלל לא, אני

אומרת איך מה שהם אומרים עומד ביחס לידע אחר שיש לי, ואני חושבת שדווקא כאשר אנשים לכאורה משקרים, או חושפים את התת מודע שלהם, אז זה מאוד מאוד מרתק.

אמנון יובל: אני רק רגע ככה רוצה להעיר איזושהי הערת ביניים, כי באמת אחת האשמות הביקורות המקובלות, או שחזרו על עצמם במהלך השנים כנגד שיטת המחקר של היסטוריה בעל פה, הייתה שאם אנחנו מסתמכים על מה שאנשים זוכרים, אז אנשים זוכרים הרבה מאוד דברים לא מדויקים, לפעמים הם זוכרים דברים שלא קרו בכלל, את תיכף תספרי לנו על זה אולי, אז זה מן מקור כל כך מפוקפק, הזיכרון של האנשים, כמו שאנחנו יודעים מחיי היומיום שלנו, כמו שאנחנו יודעים מעצמינו, אפילו שאנחנו לפעמים זוכרים דברים, שאחר כך אנחנו רואים שהם התרחשו אחרת לגמרי, אם יש לנו צילום או משהו כזה, אז מה הערך של זה? אז לי זה מאוד חשוב שתשימי את האצבע על עוד, תמשיכי על הערך, ותספרי אולי את הסיפור ואז נבין.

תולי שרגאי: אוקי, לא אבל אני אתחיל דווקא מתשובה לזה. הרבה מאוד מההיסטוריה שמבוססת על מקורות כתובים, מבוססת על מקורות שנכתבו הרבה אחרי האירוע, למה אם המקור הזה כתוב ופורסם בספר או נכנס לארכיון, אנחנו מניחים שהוא נכון, למה אנחנו מניחים שאנשים, או אפילו שהם תמלולים של רעיונות, אבל שהם נכתבו יהיו נכונות? אמרת הזיכרון הוא מקור היסטורי דפוק, אני חושבת שהזיכרון הוא מקור היסטורי נפלא, אני חושבת שהזיכרון הוא מקור היסטורי בפני עצמו, משל עצמו, סליחה הזיכרון הוא מקור היסטורי נפלא, שיכול ללמד אותנו הרבה מאוד דברים על היסטוריה, ועל מה זה באמת היסטוריה, כי היסטוריה היא לא שרק מה שקרה, היסטוריה היא איך שהבנו אותו, איך שפירשנו אותו, איך שחשבנו עליו, ואיך שאנחנו מבנים אותו, מתוך מבנים את מה שקרה מתוך ההווה, וכשעבדתי בקוסטה ריקה, אז עבדתי על קומונה, ניסיתי לשחזר את החוויה של קומונה, של אנשי תרבות נגד, שעברו בסוף בתחילת שנות ה-70 מלוס אנג'לס לקוסטה ריקה, כדי ליצור שם איזושהי אוטופיה.

אמנון יובל: רק תגידי לנו במילה, איפה נמצאת קוסטה ריקה בדיוק, כי לא בטוח שכולנו זוכרים יפה.

תולי שרגאי: אוקי. לא רק שלא כולנו זוכרים, רובנו מבלבלים אותה עם פורטו ריקו, שזה פליטה פרוידיאנית מצוינת, טעות פרוידיאנית נהדרת, מכיוון שהספרדים לא היו מאוד מגוונים בשמות שנתנו להם המדינות. קוסטה ריקה היא מדינה קטנה במרכז אמריקה, רפובליקה קטנטנה במרכז אמריקה, שנוטה לראות את עצמה, ונוטה להיות מתוארת על ידי אחרים כשוויצריה של מרכז אמריקה. באמת יופי פיזי בלתי יאומן, וקרבה רבה אידאולוגית לארצות הברית, ובכך היא שונה מהמדינות שלידה, ואני במחקר שלי ניסיתי לשחזר את החוויה, או ניסיתי לשחזר את ההווה של קומונה, של אנשי תרבות נגד שהגיעו מלוס אנג'לס בתחילת שנות ה-70, לחוף בדרום קוסטה ריקה, ועברתי בין מרואיינים שונים שיטת העבודה שלי הייתה מה שנקרא שיטת כדור השלג Snowball sampling, שזה שיטה לא היה לי איזשהו אינדקס של מרואיינים, אלא בסוף כל ראיון, ביקשתי מהאנשים להפנות אותי אל המרואיינים הבאים שהם חושבים שיהיה לי מעניין לדבר איתם, שזה היה נפלא, מכיוון שהאנשים שהם לא הצביעו אליהם, היו כמובן האנשים היותר מעניינים שאיתם הייתי רוצה לדבר, וניסיתי להגיע אחרי שראיינתי כמה מחברי הקומונה, וקיבלתי איזשהו תמונה כללית. פתאום נודע לי לגמרי במקרה, שהגורו של אותה קומונה עדיין מתגורר בקוסטה ריקה, אז מיד חזרתי לאנשים לאלה, ובקשתי להבין איפה, איך, אני יכולה, מה קורה אתו. אף אחד מהם לא סיפר לי, למרות שהם ידעו איפה הוא הם לא רצו לספר לי, אבל מה שהם סיפרו לי, השקרים במרכאות, השקרים שמה שהיסטוריונים מסורתיים היו אומרים, היו אמת בפני עצמה, זאת אומרת הם אמרו הוא חזר לארצות הברית, הוא מת, הוא

פדופיל, הוא בכלא, הוא עזב, הוא עזב את העולם הרוחני, כי הם השליכו עליו הרבה פנטזיות, כעסים, דברים שלהם, ולכן ואני רואה את זה כעובדה היסטורית.

אמנון יובל: כן אז אוקי סיפור ממש מאיר עיניים אני

תולי שרגאי: זה כישלון גדול שלי. אני רואה את זה בכישלון

אמנון יובל: זה שלא הגעת לפגוש אותו, אבל זה שהצלחת לאסוף מגוון, מנעד כזה של סיפורים עליו, שסתרו זה את זה בעצמו באמת, כמו שאת אומרת, איזושהי תגלית תובנה היסטורית לגבי הקהילה לגבי הקהילה כן.

תולי שרגאי: שלא הגעתי לפגוש אותו זאת תובנה. אוקי אני מאוד אני מאוד מסכימה עם מה שאתה מגדיר כתובנה ולא כעובדה. אני חושבת שתובנות היסטוריות הם דבר חשוב.

אמנון יובל: לא, אבל אני דווקא רוצה לחדד עוד יותר את הכיוון הזה, ולבוא ולהגיד שאני חושב שהיום, אנחנו מאוד מאוד מודעים לעובדה שההיסטוריה מונעת לא רק על ידי עובדות, נקרא להן אובייקטיביות, או אירועים שאנחנו יכולים להגיד מתי התחילו ומתי הסתיימו, ומה קרה בהם בדיוק, אלא לא פחות מכך על ידי האופן שבו אנשים מבינים את העולם שלהם, שהם חיים את החוויה שלהם, ודי עם נחשוב בהקשר הזה על תאורות קונספירציה, שרווחות היום לצורך העניין, אם מספיק אנשים מאמינים שדונלד טרמפ ניצח בבחירות 2020, 2019, וסליחה זה היה ב - 2020 כן.

תולי שרגאי: והניצחון הזה נגזל ממנו.

אמנון יובל: והניצחון הזה נגזל ממנו שלא בצדק, ובגלל זה הם יוצאים ועולים על הקפיטול, זה מן הסתם כוח אדיר שיכול לשנות את ההיסטוריה, לא משנה שזה לא מה שקרה באמת, שהוא לא באמת ניצח בבחירות האלה, אז זהו סתם דוגמה אחת מיני רבות, ואנחנו בתקופת הקורונה מן הסתם רואים גם דוגמאות אחרות למה שאנשים מאמינים, או לא מאמינים, מאוד מאוד משפיע על כל ההתרחשויות החברתיות ויחסי הכוחות, ועל החלטות של ממשלות. אז נדמה לי שזה באמת תחום שלם שההיסטוריה בעל פה, כמו שאת אומרת, יכולה לחשוף, אולי לא יודע אם יותר טוב, אבל בנוסף להיסטוריה שמבוססת על מקורות כתובים.

טוב אז אני מציע שבשלב הזה, כמו שאנחנו נוהגים לעשות בפודקאסט בחלק האחרון שלו, נדבר קצת על השלכות של השיטת המחקר, או של התוכן להוראה, כלומר, איך בעצם אפשר להשתמש בשיטה הזאת, איך מועילה השיטה הזאת, איך מרעננת ומגוונת שיטת המחקר הזאת, את האפשרות להוראות היסטוריה, ללמוד היסטוריה, ללמד היסטוריה, אז איך את רואה את הדברים?

תולי שרגאי: אני חושבת שזו שיטה שמתאימה במיוחד להוראה וללמידה של היסטוריה. קודם כל, צריכים לזכור שאנחנו מדברים על אנשים צעירים שלומדים היסטוריה, ודיבור הוא הרבה יותר מדיום של ילדים ושל בני נוער מאשר כתיבה, זה הרבה יותר קל להם להתחבר לזה, ואני חושבת, שאם אנחנו מחברים את זה גם לאירועים ותופעות שהולכים לקרות בחקר בלימודי היסטוריה בקרוב, הרפורמה שמתוכננת וכל הדברים האלה, אנחנו בעצם עוברים לסוג של עבודות עצמיות, ולסוג של יצירה עצמית בהיסטוריה, ואני חושבת שהיא הרבה יותר קל בהיסטוריה בעל פה, הרבה יותר מאפשרת לנו להתחבר לזה, מאשר עבודה ושינון של מקורות כתובים, או של מקורות שכבר מוכנים, כי בעצם ברגע שהתלמידה שיכולה ליצור לעצמה את המקורות שלה, ולראיין אותם, ולהיות איתם בקשר, ולהבין אותם דרך השיחה שלה איתם, העניין

שלה במקור היסטורי הרבה יותר גדול, ואני רואה את זה בעבודות שהסטודנטים עושים כשהם לומדים. אני מלמדת כאן בסמינר קורס על כפר שלם, וכשהם קוראים על כפר שלם, אז בסדר קוראים על כפר שלם, אבל כשהם מדברים עם אנשים מכפר שלם, זה פתאום ההיסטוריה קמה ונעשית משהו חי ומוחשי והרבה יותר מורכב. פורטלי אמר את זה, בשביל להבין את ההיסטוריה אנחנו צריכים לשמוע אותה, אנחנו צריכים להכיר אותה, אנחנו צריכים להיות איתה ביחסים, ואז בעצם אנחנו לא יכולים היום ליצור מקורות היסטוריים חדשים על העבר, מקורות היסטוריים כתובים על העבר, אנחנו יכולים ליצור מקורות אורליים על העבר, ואגב כך להעמיד את המקורות הכתובים, ואנחנו כל הזמן באיזשהו דיאלוג עם מקורות כתובים, להעמיד אותם באיזושהי פרספקטיבה, אני לא אומרת בהכרח לערער עליהם, אבל אנחנו יכולים להעמיד אותם באיזשהו הקשר יותר מעניין, ואני חושבת שמהרגע שאנשים מתחילים לעבוד עם מקורות אורליים, פתאום כל התפיסה שלהם ביחס למה זה מקור היסטורי, ואיך נוצר מקור היסטורי, ומה האמינות של מקור היסטורי, הופכת להיות הרבה יותר מורכבת.

אמנון יובל: כן, אז יש לי כמה שאלות ככה שעולות בראשי, תוך כדי שעלו בראשי, תוך כדי שדיברת על זה, אחד, אם דיברנו על ילדים צעירים יחסית, אז לי נשמע שההיסטוריה בעל פה היא מין הרחבה בכלל של פרויקט על שורשים נכון? איך זה נקרא פרויקט על פרויקט על שורשים נכון? אז השאלה היא שמעניינת אותי בין היתר, זה האם את נותנת לסטודנטיות ולסטודנטים שלך, לעשות עבודות, שעוסקות נגיד במשפחה שלהם, או שאת מבקשת מהם את מגדירה את הנושא, והם הולכים ומוצאים אינפורמנטים, כלומר מרואיינים מרואיינות שקשורים לנושא הזה, איך זה עובד בפועל?

תולי שרגאי: היסטוריה בעל פה בתוך המשפחה זה דבר נורא מרתק, זה היסטוריה בעל פה, הם אנשים שאנחנו אמורים להכיר אותם הכי טוב, ועם זאת, לפעמים אנחנו לא מעיזים לשאול אותם שאלות, או מפחדים לשאול אותם שאלות. לפעמים אני נותנת לסטודנטים, אני מלמדת קורסים בהיסטוריה בעל פה בסמינר, ובשנים הראשונות, הסטודנטים באמת בחרו עם מי הם רוצים לדבר, והם ברובם דברו עם בני משפחה, אני רוצה לחשוב שלא רק בגלל שזה היה הכי זמין, אלא גם בגלל שזה עניין אותם, אבל היסטוריה בעל פה בתוך המשפחה היא תת ז'אנר, שיש לו הרבה חוקים והגדרות משלו. אני חושבת שזה נעשה דווקא יותר מעניין שאתה מדבר עם מישהו שהוא זר לך, ואתה מדבר אתו על איזה שהוא נושא, ואז אתה צריך למצוא את הקשר שלך אל הנושא, ואת הקשר שלך אל האדם, אבל זה לא קטגורי לגבי פרויקט שורשים. אני לא מורה בבתי ספר בחטיבות ביניים, אני חושבת שאם אפשר להגיד בעדינות, הגישה היא מעט פוזיטיביסטית, זאת אומרת הגישה היא מעט נשמע מה הסבתא עשתה, נשמע מה הסבא עשה, נביא תמונות, ואני מה שההיסטוריה בעל פה מנסה לעשות זה דווקא לערער על הפוזיטיביזם, לערער על העובדות, יותר לדבר על זיכרון, יותר לדבר על איך סבתא זוכרת את מה שאת מה שהיא עשתה, איך ב-3 שיחות שונות היא מתארת דברים שונים, איך היא מתארת משהו שונה לי בתור הנכדה שלה, והיא תתאר משהו שונה לאבא שלי, והיא תתאר משהו שונה לחברה שלה, ומה הגרסאות השונות האלה אומרות לנו, גם על סבתא שלי, אבל יותר על ההיסטוריה.

אמנון יובל: אז כמו בכל היסטוריה נדמה לי מה שאת אומרת בעצם פה, זה שמה שחשוב זה מה מעניין אותנו כחוקרים וחוקרות, כלומר איזה שאלות אנחנו שואלים, אם אנחנו נשאל את השאלה במה סבתא עבדה, עם מי היא התחתנה, מתי היא עלתה לארץ, וכן הלאה, אז זה התשובות שנקבל מין הסתם. בראיון כזה של היסטוריה בעל פה, ואם נשאל את עצמינו איך היא מספרת את הסיפור, שאנחנו יכולים לנסות אולי לאמת ולבדוק אותו במקורות אחרים שאנחנו מכירים, ולהשוות בין הסיפור שלה לסיפור של סבא, ובין לסיפור שלהם לסיפור של עוד מישהו שאנחנו

מכירים, מאותו האירוע, אז אנחנו כבר שואלים שאלה אחרת לגמרי, וזה בעצם איך בני אדם מבנים את הזיכרון שלהם את ההבנה שלהם, את ה איך הם הפנימו, ואיך הם עצבו לעצמם את חווית החיים שלהם, וזאת שאלה אחרת לגמרי, וזה מוביל אותי לעוד איזושהי מחשבה, שעולה לי בעצם לכל אורך המפגש הזה שלנו, והוא שבלב החקירה של ההיסטוריה בעל פה עומד המושג נרטיב, שאולי הזכרת אותו הזכרנו אותו כבר קודם, אבל אני חושב שזה מחדד בצורה מיוחדת את העובדה שבני אדם הומו סאפיינס, הם קודם כל מספרי סיפורים, כלומר כולל כמובן היסטוריונים, כולל אבל בכלל במדעי הרוח, ובכלל אנחנו עוסקים בשאלה הזאת, איך בני האדם מספרים את הסיפורים, מה המשמעות של הסיפורים האלה, מה הם אומרים לנו על מי שמספר, מה הם אומרים לנו על הדבר שמספרים עליו, כל הדברים האלה שנגיד לדעת, בספר המצליח מאוד של יובל נוח הררי, זה לב הטיעון בבני אדם כמספרי סיפורים, זה הכוח שלנו, זה הכוח שלנו, ככה אנחנו מעצבים מציאות, יוצרים מציאות, ואני לפחות הרגשתי שהמתודה הזאת, היא במיוחד נותנת כבוד לתכונה המאוד חשובה והליבטית הזאת של בני האדם.

תולי שרגאי: נכון, ואני נכון, זה מתודה של מספרי סיפורים, זה אנחנו שומעים את הסיפורים לפעמים הרבה פעמים של אנשים מבוגרים, שהם מספרים לעצמם את סיפור החיים, הם מספרים לך אבל הם מספרים לעצמם את סיפור החיים שלהם, והם עושים איזושהי אינטגרציה, והם מספרים אותו מתוך ההווה על העבר, הם עושים אידאליזציה של העבר, הם עושים אידאליזציה של עצמם, הם עושים נותנים הרבה מאוד הצדקות, אבל באותה מידה אתה גם לומד על עצמך הרבה מאוד כהיסטוריון וכבן אדם, מכיוון שהנרטיבים מתנגשים, ואני רוצה לחזור אל נושא הסבתות, ולתת דוגמה ממחקר נפלא של קתרין בורלנד, שהיא היסטוריונית פמיניסטית, אחת החלוצות הפמיניזם בארצות הברית, והיא ראינה את סבתא שלה, וסבתא שלה סיפרה לה סיפור קסום, על איזושהו אירוע שקרה במרוצי סוסים, ואיך היא עמדה מול פטריארכיה גברית והימרה בעצמה על סוסים, וסבתא שלה הייתה מאוד פורצת דרך, וקתרין בורלנד בראשית שנות ה-70 כתבה את הנרטיב הזה, וראתה בסבתא שלה בשנות ה-30 את דמות אייקון פמיניסטי, פורץ דרך. היא שלחה את זה לסבתא שלה, וסבתא שלה לא רצתה לדבר איתה, היא אמרה לה לא מה שאני אמרתי, את שמה לי מילים בפה, את הופכת אותי למשהו אחר, אני לא הייתי כזאת, והיה ביניהם דיאלוג מאוד מעניין, כי זה ההיסטוריה בעל פה היסטוריה בעל פה היא דיאלוג. היה ביניהם דיאלוג מאוד מעניין, של איך אנחנו מספרים סיפורים של אנשים שחיו בתקופה אחרת משלנו, ואיך אנחנו לא כופים את הבנת...

אמנון יובל: אנחנו זה ההיסטוריונים כן

תולי שרגאי: כן, או אנחנו המראיינים, איך אנחנו לא כופים את התפיסות ההיסטוריות שלנו על האנשים שאותם אנחנו מראיינים, זאת אומרת, מי צודק כאן במה, שאיפה האמת היא שהיא עשתה, האמת היא שהיה אירוע, ב האמת היא שהיה אירוע ב מרוצים, מכאן זה הכול פרשנות, מכאן זה הכול נרטיב, אבל זה מחזיר אותי לטענה של היסטוריה בעל פה, היא לא רק נרטיב, בסוף יש עובדות. אנחנו בשום פנים ואופן, הרבה פעמים סטודנטים אומרים לי זה history if שזה פוסט מודרניזם, את לא מאמינה באמת לא יש עובדות, אני רק לא אומרת שעובדות הם הדבר הכי חשוב בהיסטוריה, יכול להיות שהפרשנות שלהם יותר חשובה, יכול להיות שההבנה שלהם יותר חשובה, יכול להיות שהעובדות מוטעות הם מה שחשוב יותר מעובדות נכונות. בהקשר של עבודות שורשים זה דבר שכדאי לחשוב עליו, זאת אומרת, איך אנחנו שומעים את העבר הזה לא כעבר של אוקי היה, ואלא מה איך העבר הזה מובנה לצרכים אחרים.

אמנון יובל: את יכולה לתת לסיום, אם יש לך איזושהי דוגמה אחת של סטודנט סטודנטית שככה גילו משהו שהפעים אותם, ששינה משהו בדרך חשיבה שלהם? דרך המחקר הזה או העבודה הזאת שהם עשו בהנחייתך.

תולי שרגאי: יש לי 2 דוגמאות. בדוגמא אחת לפני כמה שנים עשינו קורס משותף עם אוניברסיטה בספרד על שנות ה-70 בישראל ובספרד איך שנות ה-70 שהיו מאוד..

אמנון יובל: השוואתיים עם משהו השוואתיים

תולי שרגאי: כן נקודה עשינו קורס השוואתי על הקורס על התפיסות ההשוואתיות של שנות ה-70 המאוד סוערות בספרד. סיום הדיקטטורה של פרנקו וישראל מלחמת יום כיפור והמהפך הפוליטי. וסטודנטים בישראל וסטודנטים בספרד ראינו סטודנטים בישראל, ראינו אנשים שחיו בשנות ה-70, היו צעירים בשנות ה-70, ואנשים בספרד ראינו מרואיינים שגדלו בשנות ה-70 שם, וסטודנט ספרדי טען שהוא גילה רצח שהוא לא ידע לפני כן בכפר שלו. היחסים שלנו אתו היו מאוד רחוקים, אבל הוא טוען שסיפרו לו שהיה רצח, וזה שוב גרם לנו לחשוב על העובדה של מה אנשים מספרים, לאיזה צרכים, מה הם רצו להגיד בזה, האם זה האם הרצח באמת היה, או שהוא היה רק מטאפורה לתקופה העקובה מדם של סיום שלטון פרנקו, אולי זה לא משנה בעצם, זאת אומרת לא הלכנו אף פעם לבדוק האם בכפר הקטן הזה באזור אקסטרה מדורה בספרד אכן היה רצח בשנות ה-70, כמו למשל שלא הלכתי אף פעם לבדוק את מה שהמרואיינים שלי בקוסטה ריקה סיפרו לי על החיים שלהם, היה לי מרואיין שטען שהוא כמעט נעשה דייקן ב-MIT, והוא החליט לעזוב את הכול ולעבור לקוסטה ריקה לחיות כמו היפי. זה לא משנה לי אם הוא באמת כמעט נעשה דייקן ב-MIT או שאולי הוא היה זוטר שם, והוא מספר לעצמו עכשיו, או שאולי הוא מספר לי את זה כדי להרשים איזה אקדמאי "דה לה שמעטה" מישראל, מה שמשנה זה שזה הסיפור שהוא בחר לעצמו לספר. דוגמה שנייה היא לא כל כך דרמטית כמו הרצח, אבל בשנים האחרונות התחלנו את הקורס הזה לייחד לעניינים של חינוך, זאת אומרת, איך היסטוריה בעל פה יכולה לעזור למורים לעתיד, ובשנה אחת הקורס עסק בחוויות של תלמידים ותלמידות להט"בים במערכת החינוך, וביקשנו מהם לא לראיין תלמידים עכשיו, אלא לראיין תלמידים שגדלו בשנות ה-70 וה-80, מתוך מחשבה שזה יכול לתת להם איזושהי פרספקטיבה, ואני חושבת שזה מאוד השאיר את הפרספקטיבה שלהם, זאת אומרת להגיד לא יאומן שהתנהגו ככה, או איזה אומץ היה לאיש הזה, והם באמת יצרו לעצמם מקורות היסטוריים, שאם הם לא היו פונים אליהם, הם לא היו מקורות היסטוריים.

אמנון יובל: ומן הסתם מרגע שזה הם גילו את הדבר הזה בראיונות, הם גם יכלו לחזור למקורות אחרים, כתובים, חוקיים. כל מיני דברים שיכלו להשלים להם את התמונת עולם, של מה שהיה אז, כי אם אני מבין ממך נכון זאת בסוף המטרה, זאת אומרת, המטרה היא לא רק אך ורק לעשות היסטוריה בעל פה, אלא לעשות איזושהי אינטראקציה בין היסטוריה בעל פה, לבין מקורות כתובים מכל מיני סוגים, כדי להגיע להבנה מלאה יותר של דברים כן.

תולי שרגאי: לגמרי, מה שעשינו עם המקורות האלה, לקחנו את העדויות ההיסטוריות והשווינו אותם לדוחות של איגי מהשנים האחרונות, של איגי ארגון הנוער הגאה, מתוך מחשבה שאפשר יהיה להבין מהלך היסטורי, התקדמות היסטורית, תפיסה היסטורית, זה אף פעם לא נשאר ב הוא אמר היא אמרה, אם זה נשאר, אולי זה בעצם החידוד שלי על עבודות שורשים, אם זה נשאר ב, הוא אמר היא אמרה, זה לא משהו מעניין, אנחנו צריכים לקחת את הביקורת, את הביקורתיות הרבה שיש בהיסטוריה, ולהאכיל אותה על ראיונות של אנשים, זה בעצם המהות של היסטוריה בעל פה בעיני, לבחינה ביקורתית של הבניה של זיכרון.

אמנון יובל: תודה רבה ד"ר עתליה שרגאי שהיית איתנו וחלקת איתנו את התובנות המאוד מעניינות האלה אז תודה

תולי שרגאי: תודה רבה לך. נכון שזה כיף לראיין?

אמנון יובל: זה גם כיף וגם מלחיץ בו בזמן, וכן גם מהבחינה הזאת יש לי איזושהי אנלוגיה, מלמה שאת מספרת עליו למה שעשינו פה, שלא חמקה ממני.

אני רוצה להודות לפני סיום גם לאוהד כץ הטכנאי, המוזיקאי, המלווה שלנו, שעושה את כל מה שצריך כדי שהדברים פה יעברו היטב, ולד"ר מעיין מזור, ראש החוג, שיזם את הפרויקט הזה של הפודקאסט. נתראה בפרק הבא.

אוהד: "החוג להיסטוריה" פודקאסט בהפקת המרכז לחדשנות ועיצוב למידה סמינר הקיבוצים מגיש: ד"ר אמנון יובל עורך: אוהד כץ